

Marija
Mercina

Gruden

Vse se je ujelo: spustila je kljuko in odsunila vrata – odpirajo se navzven – spregledala in si z vekami že zastrla oči. Tudi decembrsko sonce je dovolj močno, da zareže. Za očmi se ji je razlila rdeča barva in začutila je, kot da življenje prihaja skozi odprta vrata. Besed ni izrekla naglas, a so se iz njenih misli izlegle tako žive, ko da stojijo zunaj na zimskem soncu in čakajo nanjo.

Ni razmišljala o njih. Kasneje se ji bo med gibanjem smisel razrešil sam ali pa tudi ne. Saj je vseeno. Hitro se je spustila v tok, ki jo je odnašal proti zahodu. Hotela je kar najdlje nastavljeni svoj obraz soncu. Niti pozimi ne moreš gledati naravnost vanj, zato pa je povsod polno neba: črta gore se pod njim ostreje zareže in blešči se med skeleti dreves. Preden bo svetloba izginila, bo zlato obarvala okna in vrata.

Bližala se je najdaljša noč v letu. Ne da bi človek kaj hotel ali mogel, se bo ob zimskem kresu spet vse obrnilo. Ženska pred vrati svojega doma se je spomnila na to in se za trenutek ustavila, kot da je tudi sama udeležena v vesoljni drami in je od nje odvisno, če se bo dan podaljšal.

Takoj ko je stopila iz hiše, se ji je zazdelo vse drugačno, veliko in svobodno, kot da bi potrebovala ves ta prostor in veliko kubikov zraka. Domača bremena niso prehudo pritiskala nanjo – otroci niso le vrv in kamen za vratom, družina so tudi trdna tla in streha nad glavo. Hujši je bil pritisk anonimne množice pred TV ekrani. Ni jih poznala, vendar so si vsak dan delili poročila, skrbi in strahove.

Samo da smo vsi zdravi, se je tolažila, ko da je zdravje rešitev iz skupne negotovosti. Rok je drugače gledal na to. Njegove skrbi so bile bolj oprijemljive vrste in prav take je prisojal tudi njej.

»Potrebovala bi kakšnega povprečnega moškega,« ji je govoril. »Z njim bi lahko delila skrbi in se posvetovala o banalnih stvareh. Mene bi vse to preveč utesnjevalo.«

Z banalnim je najbrž mislil materialno plat življenja. Ni si upala spraševati, če je ona tako povprečna ali on nadpovprečen v primerjavi z njo? Tako izbrano je govoril o sebi, da bi mu bila skoraj verjela. Prav nič se ne ustavlja na svoji poti. Zanj so ljudje samo ogledala: malo pogledaš in greš dalje.

Njo je moral imeti za eno od mnogih, ko jo je tako povprečil in posplošil. Očitno zaljubljena, zato gotovo na lovu. Išče koga, ki bi mu

naprtila svoje skrbi. To, da ga nikoli ničesar ne prosi, ga ni ne prepričalo ne pregnalo njegovih strahov. Kot vse ženske se je gotovo samo potuhnila in čaka na ugoden trenutek, ko bo pokazala, kaj v resnici hoče.

Vedno znova in celo še zdaj se mu je posrečilo, da jo je zamajal in spodnesel. Že dolgo ga ni videla, takoj pa, ko se je spomnila nanj, je kar nadaljevala pogovor, kot da bi bila pravkar nehala. Iz besed, ki jih je kdaj izrekel, je zrasel cel pragozd, goščava, v kateri je izgubljala občutek za resničnost. Vse prazno brez njega in vse okrog nje brez pomena, ker bi bilo nekaj vredno samo, če bi bil on zraven. Vse ji je manjkalo. Pozabljala je, kako ji je povzročal lakoto in žejo, zato je bila njegova prisotnost vse, kar si je želela. Tako je, če ženska zamenja vzroke in posledice.

Rok se je takrat poslavljaj, to je dobro čutila, le priznati si ni hotela. Pripravljaj se je na odhod: za to je iskal razloge in jih našel v njeni krivdi. Karkoli bi naredila, ne bi bilo prav. Že na začetku sta si bila daleč in potem vsak dan še bolj.

Njegove skrbi so bile seveda veliko večje kot njene. Si bo lahko kupil nov avto ali ne? Njegova bivša žena zahteva višjo preživnino. Morala bi jo razumeti, ubožico. Gotovo ima sama podobne probleme. Žena jo je zanimala kot vse, kar je bilo v zvezi z Rokom, le da nikoli ni prav vedela, kdo pije in kdo plača. Kdo teče z zajci in kdo lovi? Držala se ga je tako krčevito, ko da se boji, da ga bo zdaj zdaj odneslo daleč stran, v daljavo, ki bi jo lahko izmerila samo z vesoljskimi razdaljami.

Pravo zdravilo bi bila ločitev. A kako bi se ločila, če še nikoli nista bila zares skupaj! Šele zdaj, ko je bil Rok dovolj daleč, se je začela spraševati, zakaj bi ga morala razumeti, če ga ne sme imeti rada.

Lahko bi se kadarkoli izmaknila družbi prijateljev, še laže anonimni množici, če bi samo sebe prepričala, da njihove skrbi niso njene. Če koga nimaš rad, ti ni težko: ko ne čutiš, tudi ne razumeš. Kolikokrat so jo močna čustva, kadar niso bila njena, spravljal v zadrego, ko da bi brez trkanja stopila v tuje stanovanje in zalotila ljudi sredi koitiranja.

Ko odpreš vrata in stopiš na cesto, se ne moreš izmakniti ljudem. Preden je sploh pomislila, kaj bi, naj se jim pridruži ali ne, si je z njimi že delila istosmerno gibanje. Valovi so jo nosili z drugimi, ne da bi se bila menila za to, ali je pot prava. Dobro je, če se kdaj nehaš spraševati.

Ko so bili otroci majhni, so se največkrat igrali na tisti strani dvorišča, koder jih z okna ni mogla videti. Če se na več zaporednih klicev niso oglasili, jih je šla iskat. Morala se je prepričati, ali je vse v redu z njimi. Potem je pregledala dvorišče in klet, pred tujim stanovanjem pa se je ustavila: kaj bi rekli, si je mislila, če bi zvonila od vrat do vrat. Dalj ko je odlašala, hujši je postajal strah in več je bilo možnosti, da se je otrokom kaj hudega zgodilo. Potem se je naenkrat umirila, da je še njo samo presenetil nenadni zasuk: na slepo se je odpravila po njihovi sledi in jih takoj našla.

Premikala se je hitro in lahkotno sredi valov in trave.

»Velika žival, slonček roza barve.« Spet Rok!

Kdaj bo nehala ponavljati njegove besede in izbrisala sledi? Bile so globoko vtisnjene in razpršene, polna glava misli in spominov, žeja od ust

do sredice. Povožil jo je. Kolesnice se na njej niso videle, znotraj pa je bilo vse razbrzdano. Bi si morala odpreti žile ali odtrgati glavo? No, malo bolj je že, ker se z njim samo še prepira. Lepi spomini bi jo globlje rezali.

»Potem ni nič več vedela zase.«

Kdo je to rekel? O, še predobro je vedela, kako je bilo z njo in njim, in kako malo se je ogrel, le da se tokrat ni govorilo o njima. Ozrla se je in dva koraka za seboj zagledala ženski sredi živega pogovora. Držali sta vsaka svoj šopek.

»Dolgo je bolehal. Na koncu ji je šlo že čisto na otročje. A nič ni sitnarila in prav lahko jo je bilo potolažiti. Najbolj jo je skrbelo, kdo ji bo varoval otroke, tačas ko bo šla k maši. Njeni otroci so seveda že zdavnaj odrasli in njihovi otroci tudi. A ne bi imelo smisla govoriti ji o tem. Nisem ji hotela uničiti vere, da je še vedno mlada. ‚Kar brez skrbi bodi,‘ sem ji rekla. ‚Bom že jaz popazila nanje.‘ Potem je mirno zaspala, res, kakor majhen otrok.«

Ljudi na cesti je bilo za ta čas nenavadno veliko in šele zdaj se je sprehajalka zavedela, da so v glavnem pogrebci. Nihče ni bil videti žalosten, kar pa je ni presenetilo. Kolikokrat je že šla na pogreb z lahkim srcem in veselim obrazom, kot bi izpolnjevala vsakdanjo družabno obveznost, na vratih pokopališča pa se ji je v skladu z okoliščinami primerno stisnil obraz. Celo žalost svojcev jo je redko zbolela: le ob odprti jami jo je vedno zmrazilo, ko je pogledala tudi v svoj grob. Šele takrat se je polaganje mrliča spremenilo v telesno delo usmiljenja. Bilo je slovo od brata, s katerim boš nekoč delil temo.

Do jame je bilo še daleč. Ni mogla žalovati za pokojnico, ki je ni niti poznala, prebudila pa se ji je močna radovednost. Kdo je bila? Kako da je takrat ostala sama z otroki? Gotovo jo je vsaj navidez poznala, kot se vsi v majhnem kraju, a čeprav bo med prebiranjem osmrtnic v lokalnem časopisu naletela na njeno ime ali sliko, ne bo vedela, katera je.

Žal ji je bilo za zgodbo, katere konec je zdaj poznala, konec je tako ali tako vselej enak, kaj je bilo na začetku in vmes, pa bo zanjo ostalo skrivnost. Velikokrat po drobcih sestavljamo tuja življenja, in česar ne poznamo, sami nadomestimo z verjetnim in nujnim; tako si je zdaj živo predstavljala mlado ženo. Mož jo je zapustil ali pa je moral v drugi kraj zaradi dela.

Iz domnev in sumničenj se je najbrž rodil in razrasel tudi Rokov strah pred njo. Ni je želel zares spoznati in tudi z njenimi se je seznanil po naključju.

Vračala sta se s poti, lahko bi ji rekli službena, in ustavila sta se pri mami, da bi domov odpeljala otroke. Mama je bila prijazna kot vedno, a Roku je bila prijaznost sumljiva. Kdo ve, kaj naklepata proti njemu?

»Niso mi všeč take pasti,« ji je rekel v avtomobilu.

»Kaj hočeš reči?«

»Mama si bo mislila, da je vse skupaj resnejše, kot je v resnici. Preveč prijazna je bila.«

»Taka je z vsemi. Veliko prijateljev sem ji že pripeljala v hišo, v štu-

dentovskih časih tudi prav čudne, a vedno je bila z vsemi prijazna. Ti pa si čisto v redu, vsaj videti je tako.«

»Potem jo vlečeš za nos. Midva nisva prijatelja.«

»Kako si pošten. Seveda sva. Poleg vsega drugega. Ne čutiš, da sem ti prijateljica?«

»Čutim, ampak nočem. Moja ljubica si. Moje razkošje.«

»Ne moreva se pretvarjati, ko da sva sama v raj. Lahko te potolažim, da se ne nameravam več poročiti. Enkrat je bilo čisto dovolj.«

»Vidim, da vse skupaj prerese jemlješ.«

Pogovor sta nadaljevala še dolgo potem, ko je odšel: ponovila je, kar je rekel, variirala njegove in svoje besede, malo pred njegovim prihodom pa dopolnjevala s tem, kar šele bo... Ne le besede, tudi objemi so se namnožili in položaji spreminjali v igro živega predstavljanja. Do konca in še dalj ni vedela, kakšna so njegova čustva do nje. Negativna je seveda poznala, a si je domišljala, da bi moralo biti še kaj, le da ji noče pokazati.

Ali moško telo govori drugačen jezik, ko izgovarja poljube, in drugega kadar besede? Ona je govorila v enem jeziku, on pa je poznal veliko položajev in imel neskončno meril, različna za moške in ženske, in seveda več žensk. Malo lepih besed je imel zanje. Slikal jih je v črno-beli tehniki in nikoli ni mogla vedeti, kakšen človek je.

»Pravi pujskec je,« ga je že ob prvem srečanju ocenila kolegica. Bili sta skupaj, ko so se srečali v mestu in že pri prvi kavi ji je obljubljal, kaj vse jo bo naučil. Njena antipatija in odpor sta ga spodbujala, da se je še bolj zaletaval vanjo.

Nerodno ji je bilo, ko je opazovala predigro spopada med spoloma. Najraje bi se bila umaknila in ju pustila sama.

»Hudo mi je bilo, ker si se tako obnašal,« mu je kasneje rekla.

»Ljubosumna si. Raje bi me uničila kot delila z drugo. Kot ljubosumna boginja pošiljaš nadme nebeškega bika Humbabo.«

Spremenil se je v velikega junaka, ker pa se ni zanesla na svoj spomin, je morala utihniti in toliko počakati, da bo prebrala knjigo.

Pisala mu je: »Pomešal si osebe. Nebeški bik je eno, Humbaba drugo. Humbabe ne bi smel ubiti. V simbolični govorici to pomeni uničenje narave.«

Ko sta se videla, ji je spet očital, da je ljubosumna. Emancipirane ženske vendar niso ljubosumne, zvestoba pa niti naravna ni. Skušala je odvrniti napad s podobnim orožjem in ga vprašala, kako je na podobne stvari gledala njegova bivša žena. Povedal ji je, kako spolno emancipirana je bila. Res ni bila prav nič ljubosumna. Ni ji bilo treba.

»Kakšen dobro uigran par! Res je škoda, da sta se ločila.«

»Ona je tako hotela. Jaz se ne bi.«

»Ali zdaj plačujem zanjo?«

»Nič ji nisi dolžna. Saj sem ti rekel, da sva vedno imela druge.«

Zdaj je vedela, da je v predalu »druge«. Niti nerešen primer ni bila.

Še vedno je vztrajala: »Gilgameš in Engidu sta ubila Humbabo, da bi

lahko posekala drevesa. Treba je bilo zgraditi mesto, a davek je bil vseeno previsok.«

»Tudi jaz posekam drevo na vrtu, kadar se ga naveličam. Če se češnja razkošati, jo posekam in namesto nje posadim na primer oljko.«

Videla se je že, kako pada, in se postavila v bran. »Bi res kar tako, iz otročje objestnosti posekal drevo?«

»Zakaj pa ne?«

»Potem bi lahko napravil karkoli in se lotil tudi človeka?«

»Če pogledaš dovolj od daleč, iz veselja na primer, človeka komaj opaziš. Nič večji ni od virusa.«

Kmalu po tistem sta se razšla.

Že prej so ji ločitev napovedale sanje. Imela je sestro. Samo ona je vedela, da je blazna in nevarna. Paziti je morala, da ne bi komu kaj naredila, a vse to neopazno, ker jo je morala obvarovati pred drugimi in njo samo. Vedela je, da je noseča . . .

V gaju pod oljkami so ženske luščile grah. Ena od njih se je dvignila in se oddaljila – najbrž je šla lulat. Sestra ji je neopazno sledila. Pohitela je za njima, jo zgrabila za roko in ji iztrgala nož. Sestra jo je ledeno pogledala in se mrzlo zasmejala: Lahko jo varuje in naredi karkoli, ne bo pa mogla preprečiti, da ne bi otroku, ki ga bo rodila, iztaknila oči.

Potem se je zbudila. Vedela je, da ne bosta nikoli imela otroka – virusa. In kmalu zatem, ko sta se razšla, je spoznala sestro, njegovo drugo žensko. Ali tretjo . . .

Tako se je zamislila, da se je morala na robu pločnika pred prehodom za pešce hitro ustaviti, sicer bi jo bil povozil avto. In kdo bi si mislil! Bil je Rokov oziroma on sam. Mi o volku, volk iz gozda . . . No, saj je bil volk zmeraj blizu. Videla je, kako so se mu za stekli zasvetile oči in si je obliznil ustnice, nato pa ji je pomahal in pokazal, kje bo ustavil in jo počakal.

Medtem sta jo dohiteli obe ženski, še vedno sredi zgodbe o pokojnici. Utihnili sta, ko so skupaj čakale, da bo Rok zapeljal mimo. Obstopili sta jo, in ko so šle čez cesto, je moral misliti, da gredo skupaj na pogreb. Ko so ga dohitele, mu je pomahala, ne da bi se bila ustavila in mu skušala pojasniti pomoto, ko pa je ugasnil motor, je ravno prišla do pokopaliških vrat, zato je smuknila skoznja. Ni vedela, koliko slabih navad ji je ostalo iz preteklosti; raje ni tvegala. Navadila se je na vračanje, on pa se nikoli od nobene ni ločil. Za seboj je vlekel dolg rep in z njim je prašil, da se je komaj videlo, kakšen človek je.

Takrat pred letom pa je čutila, kot da jo je amputiral. Ni se mu zdelo niti vredno, da bi ji povedal. Samo pisal ji je, da je našel boljšo pašo in so se mu čuti umirili.

Ko ju je prvič videla skupaj, bi se morala obrniti in zbežati, a ni bilo več časa. Opazila sta jo. On se je zasukal na drugo stran, njegova ženska – že prej sta se poznali – pa se je približala in jo pozdravila. Prijela jo je za roko in jo držala, dokler se ni umirila. Lahko bi ji bila sestra.

Njega ne bo več držala ne za roko ne za kaj drugega. Nobene velike bližine ne bo, ko ne veš, katera koža je tuja in katera tvoja, čigav zrak se

zmedi v prsah, ko si za trenutek oddahneš. Ne bo več ne usmiljene teme ne sinjega miru zatem. V taki bližini se telo spremeni v veliko nihalo, ki ga temni bog drži nad breznom.

Mižala je, ko se je spuščala v temo: ni vedela, kako globoka je in kakšna se bo vrnila. Ko se je naučila leteti, se ji je zaupljivo prepustila. Najgloblje v temi se dotakneš jedra in se obrneš. Včasih se ustaviš na kraju, kjer se spočenjajo otroci. Morda je tudi smrt tak korak v temo; le stopnice potem ne najdeš več.

»Spominjal se te bom po rjuhah; od vseh žensk, kar jih poznam, imaš samo ti platnene rjuhe.«

»Zakaj bi se me spominjal?« ga je spraševala. »Saj sem tu.« A on se je ves čas poslavljaj in se vračal.

Zdaj je prepozno. Zaprla je vsa vrata, kot da bi umrl. A še je zavzemal preveč prostora. Premalo časa je minilo, zato se je tako raztegnil.

Še nikoli ni videla umirati človeka – samo živali. Papiga je padla s kletke na tla – vratca so bila odprta, razširila peruti, odprla kljun in raztegnila še repna peresca. Se tudi človek tako stegne, da bi bil najbliže zemlji? Hoče v zadnjem razponu moči zavzeti kar največ prostora, potem pa s trdne in široke ploskve scela in mirno pogleda navzgor, kakor leži zemlja pod soncem.

Mrlič, ki jih je kdaj kropila, so se že spet potegnili vase in otrdeli. Mirne lutke, ki pa jim nisi mogel zaupati in jim gledati v obraz. Zdaj zdaj bo pomežiknil ali zavzdihnil, razklenil bo koščene roke in ji pomigal ali jo celo objel. Vedela je, kako neumna je, pa je vseeno trepetala.

Preden se je prvič srečala s smrtjo, je z grozo poslušala zgodbe, ki so jih o mrtvih pripovedovali odrasli. Potem se je bala vseh duhov, ki so v temi prežali nanjo, in še bolj praznine: ne tiste, ko v temni kleti pod nogo izgubiš stopnico in padeš, temveč one, ko te ni. Kako bi bilo, če me ne bi bilo, se je spraševala in mižala, da bi bila tema čisto črna, pa se ji je rdeče obarvala, takoj ko je zaprla oči.

V sanjah se je brez strahu srečevala z umrlimi. Če so se ji hoteli približati, je naredila križ in zračno telo se je ustavilo. Za take sanje so potem rekli, da pomenijo obisk, ker mrtvi vedno prinese živega. Kadar pa bi moral v kratkem kdo umreti, so padala in se žagala drevesa.

Očetova smrt je z močnimi udarci udarjala na sobna vrata. Ni vedela, kdo stoji zunaj, zato je molčala, ko da ni nikogar v sobi. Udarci so postajali močnejši, dokler ni vrglo vrat s tečajev. Na njih je ležal moški z obrazom navzdol – najbrž pijan. Zasukala ga je in prepoznala očeta. Luža okrog glave se je zvečala in zakričala je, ko je zavohala kri. Potem je vedela, da so mrlič vredni usmiljenja. Tako kot bolni potrebujejo naš objem.

Po očetovi smrti ni bilo nobenega strahu – samo velik mir. V sanjah je hodila po pokopališču in pred seboj odstirala bele pajčolane. Kot zavese so viseli v zraku, ne da bi bili kam obešeni – samo lepa slika. Odgrneš jih in že si na zraku.

Zdaj, ko se smrti ni več bala, je tudi življenja ni bilo strah. Oče jo je odrešil negotovosti. V njenih sanjah je bil prav tak, kot da je živ, in čeprav

je vedela, da je mrtev, se ga ni nič bala. Za cerkvijo na gori ga je zagledala med mizami. Tam okrog se je zbrala množica, tako da je vse skupaj bilo bolj podobno sejmu kot pa božjemu dvorišču. Videla ga je od zadaj in ga takoj prepoznala po zravnanim hrbtu in belih laseh. Moral je začutiti njen pogled, ker se je obrnil proti njej, ji pomahal, potem pa se je začel oddaljevati, ko da jo vabi, naj pride za njim. Ko sta bila dovolj daleč, je iz svoje črne aktovke vzel hlebec kruha in ji ga dal.

Oče ji je dal ključ do sanj, a če bi vedel, bi se temu gotovo uprl. Vedno se je norčeval iz prazne vere svoje žene, hči pa je čutila, da ji mati gospoduje celo v sanjah in odloča o prihodnosti. Upirala se ji je tako silovito, kot da ni ženska. Zamerila ji je, da jo zadržuje, namesto da bi ji pokazala pot. Tista, ki ji jo je določila, se ji ni zdela prava, in z ihto in silovitostjo si je krčila svojo.

Velika moč je potrebna, da zapustiš dom, kjer ti je lepo, in se prepustiš tujcu, da ti je bližji kot kdorkoli drug. Potem čez čas, ko se malo ustaviš in se ozreš, vidiš, da si prav tisti trenutek, ko si stopila na tujo in neznano zemljo, ostala v rodovni vrsti. Celotno otroke si spočela v istem času kot večina v rodovini – ob koncu zime, ko je pomlad komaj upanje, ogenj na nebu pa je že zagorel. Ni te več motilo, da imaš taka ušesa kot oče in postavo kot teta, ki ti ni bila nikoli všeč. Čeprav še njihova, si bila zdaj predvsem svoja in lahko si se vrnila k njim, ne da bi te bili potegnili vase. Šele zdaj je dobilo svoj smisel tudi čaščenje prednikov. Morala si poskrbeti zanje in jim prižigati sveče, ko da bi še vedno praznovali svoje rojstne dneve in godove.

Navadiš se na nihanje in vse bolj zaupaš sama sebi, prepričana, da se boš spet in spet obrnila. Ne pomisliš, da je smrt precej daljši korak v temo, človek pa je preutrujen za vrnitev. In vendar do zadnjega verjameš. Celotno po smrti te obrnejo z obrazom navzgor. Mrličiči počivajo blaženo s soncem na ustnicah.

Ob kresu se na zemljo spet spušča življenje. Ni čudno, da ga po božje častijo. Z Rokom je stopila v njegov mlin – bil je bog in dala mu je božje ime – Zlati Pan.

Spopadla se je z materjo, da se je rešila strahu pred življenjem, in ob očetu stopila v mirni hlad smrti. Potem je v sebi odkrila očeta in mater: očetovo ironijo in materine sanje, njegov mir in njen strah. Z Rokom pa je postala vse . . . Vse je dobilo poseben pomen, tudi sanje. Prizadevanje, da bi se izluščile iz spanja, je bilo kot počasno svitanje med nočjo in dnevom. Bomo videli, ali sanje lažejo! Kaj se mi bo zgodilo! Verjela je samo, kar je hotela, sicer bi se ustavila, preden sta začela.

Sanje je hranila kakor dragocenost. Razjezilo bi ga, če bi vedel za lastovičja gnezda. Kar slišala ga je, kako pravi: »Saj vem, varnosti si želiš.« Ob mostovih in velikih vodnatih rekah bi pripomnil: »Sama posesivnost, premočna čustvenost,« kot da bi ob njem varnost sploh bila mogoča. Všeč bi mu bile sanje o podivjanih konjih: »Si kot kobila na paši,« ali o krvavem mesu: »močne telesne potrebe« ali o potresu: »Še dobro, da te je nekaj pretreslo. Prej si spala.«

Napovedovalo se je premikanje in gubanje plasti v njej, valovanje in

butanje krvi. Njeni mirni naravi bi gotovo bolj ustrezalo ptičje ščebetanje ali travnik z belimi rožami. In bila so tudi mila čustva v sanjah o cerkvenem petju, ko so pred zlati oltar pripeljali veliko belo gos, tri ženske so pele ob orglah in deček – bil je Pan, je hotel zlesti nanjo. Uspelo mu je, pa so mu z nog padle coklice in skočil je ponje... Gos ga ni čakala.

Nekaj temnega v njej je tako hotelo. Potrgalo je verige, s katerimi je bila varno vpeta v svoje vsakdanje življenje, silovito odpahnilo vrata in jo preplavilo. Temni vodni breg.

Ko je plima minila in so vode odtekle, je bila pokrajina nespoznavna še njej sami. Če bi verjela sanjam, ki so jo svarile, se ne bi spustila tako daleč. Vsaka slika in celo beseda ima v njih usodni pomen, a kam sodi, veš šele, ko je vse končano. Sanje so kroženje in se s ponavljanjem vračajo, življenje pa se odvija po ravnem in ga razumeš šele, ko se zgodba konča. Ko začneš, še ne veš, kakšna je, a če ne bi verjel v njen smisel, se ne bi nadaljevala. Po Rokovem mnenju pa se ni nič zgodilo: nič ni bilo, zato se ni končalo. Samo okusiti se ji je dal, potem pa jo je stradal, da bi bila bolj lačna, ker je bilo zabavno, ko ji bo sestradani spet pokazal in vzel hrano.

Ker vedno hodiš, vidiš pot šele od daleč, takrat, ko se ustaviš. Gotovo je veliko bolje, če jo prehodiš, kot če bi tam zacepetala in obstala na mestu. Narediš, kar je pametnejše od pameti. Rok se je ustavil na začetku. Gledal jo je, kako jo je zgrabilo in mlelo, ter čakal, kdaj jo bo minilo. Medtem je iskal drugo mlinarico ali pastirico in drugačen pašnik.

Tisto prvo pomlad zatem ni videla cveteti drevja, tako hitro je minila. Okrog sebe je gledala same grde obraze. Še otroci niso bili več lepi. Potem je nekega torka pogledala skozi okno na cesto, koder je prihajal lep moški. Lepota se jo je tako mehko dotaknila kot ptičja perut. Čakala je, kdaj bo spet torek...

Še ji je bilo hudo. S sprehoda jo je pot zanesla v cerkev. Zagledala se je v podobo na steni, potem pa razširila roke, kot da se pribija na križ, in siknila:

»Crkni, crkni!«

Iz srca in maternice se je sovraštvo pretočilo v roke in se s konic prstov skotalilo na tla v stranski ladji.

Za njenim hrbtom se je odgrnila zavesa na spovednici in zaslišala je moškega, kako jo sprašuje, če kaj potrebuje. Bi se rada spovedala?

Povedala mu je, da ni verna. Kar tako je prišla.

»Vas ni strah v cerkvi?«

»Ne, v cerkvi me nikoli ni strah.«

Zdelo se ji je, da mora vse povedati do kraja: »Nisem verna, vraževerna pa, mislim, da sem. Vseeno se ničesar ne bojim, v cerkvi še najmanj.«

Zavedela se je, da ji je od otroške vere ostala samo temna stran. Zadnjič se je spovedala že davno. Kakšen vražji otrok je morala biti, da je takrat v spovednici lagala o vsem, si izmišljevala hude grehe in na koncu še drugo ime.

Že v otroštvu ni več verjela v tistega:

»Bog vse vidi in vse ve, greh se delati ne sme.« Vedela je, da ne sme ničesar prositi. Ker nima take vere, nima pravice . . .

V tistem kratkem času pred obhajilom in birmo, ko je hodila k verouku, pa so se poti, temne kleti in celo pokopališča napolnila z angeli. Niti mrtvih se ni več bala. Angel je objel dušo umrlega in jo odnesel navzgor. Tako ni več lebdela v zraku, izgubljena v prostoru.

Ne boj se, otrok! Dihaj, kolikor ti da duša! Ne boj se duhov!

Celo otrok je vedel, da se o tem ne govori, tako kot odrasli niso po nepotrebnem klicali ne boga ne hudiča. Roku se je vedno čudila, ker se je bal žensk, s hudičem pa sta se skoraj tikala. Tako ji je poslal razglednico s sliko cerkve svetega Roka ter pripisom: »Jaz v svoji prejšnji inkarnaciji v cerkvi sv. Roka, zaščitnika pred kužnimi boleznimi«. Ni razumela šale in ko ga je vprašala, ji je povedal, da se žensk bolj boji kot kuge . . .

Imena so imela svojo moč, ki pa je nisi vselej poznal, ker ti niso bili razvidni vsi pomeni. Pod imenom se je skrivala podoba. Kot v sanjah se je izluščila iz teme, a če ji nisi našel mesta v nizu drugih, ki so se sestavljale v zgodbo, si pozabil na podobo in ime ter mislil, da je bilo brez pomena. Šele čez čas se je pokazalo v vsej usodnosti. Čeprav ga nisi dobro poznal, si izbral pravo, kasneje pa si si želel, da ga ne bi. A tudi ona ni imela sreče. Ko ga je imenovala Zlati Pan, bi morala biti bolj previdna. Morala bi dobro poznati mitologijo ali pa jo pustiti pri miru.

Zdel se ji je podoben razstavljenim kipcem, zlatim panom med trtnimi listi. Razstava je bila jeseni, enkrat oktobra. Ob reki je zadišalo po preorani zemlji in vrbovih mačicah, pokošeni travi in poletni vodi. Bog je rosil na zemljo zlati dež: vsi vonji so se združili v enega samega in se razdišali na stezi, ki sta jo skupaj prehodila do srčike življenja. Prepričana je bila, da je izbrala pravo ime za moškega, ki je naravo spreminjal v košaro, polno mesnatih sadežev.

Zaradi temnega boga, ki sta ga skupaj častila, je bilo vse okrog nje kakor kakšno skrivno znamenje. Vsak stavek se je razpotegnil v tajnopis in celo beseda med besedami v slučajno odprtem slovarju. Pogorelec, majhna ptica selivka z rdečim grlom, kot da bi pravkar izletela iz ognja, je bila njen feniks, trdni bojevnik na polju, ki je čakalo pluga. Znojni mehurčki so prasketali v ognju in pokali, ko je na pogorišču zagorel slamnat ogenj.

Samo v povezavi bi našla smisel in šele tedaj bi se rodila zgodba. Tudi sanjske podobe, imena in besede so bile zrnate, samo dovolj dolgo si moral luščiti, da si prišel do jedra. In to je bilo, da si enkrat zgoraj, drugič spodaj, na koncu, ko ni nobenih čustev več, pa je vsakdo lahko pameten. Kaj bi takrat s pametjo! Prej je bilo nebo zgoraj in spodaj, okrog in okrog, pekel pa povsod in nikjer; na koncu so edina stvarnost telesa umrlih: Žalostno meso, sprhnele kosti in lobanje:

Oh, ubogi Yorick!

Prav zato, ker te bo ob nekem spustu izdalo telo, bi moral najbolj minljivo in zato tako človeško objemati, ogreti, umivati in pokopati. Žensko dobroto je poznala. Od materine ljubezni dalje je bila pravica, ki je ni bilo treba ne prositi ne zaslužiti. Moški so bili dobri brez besed. Ker je bilo

na svetu toliko dobrih in angelov, je lahko odmisli Roka. Čeprav ni prišla na pogreb, se je približala odprti jami in zgrabila polno pest zemlje. Ni hotela ponujene rože. Naj na krsto udarja zemlja. Sončni žarki so padali že tako poševno, da si je upala pogledati v sonce. Nekaj velikega je od napora zavzdihnilo in se preobrnilo. Najbrž zemlja ali kakšen slon.

Na drugi strani groba je zagledala Roka. Če ni prišel za njo, je to njegov pogreb, a prav nič je ni zanimalo, koga bo pokopal. Bilo je kot v sanjah, kjer mrtvi pripelje živega. Ona je morala Roka na hitro pokopati že takrat, ko ji je pisal o boljši paši. Vrata so se zaprla, čeprav je spomin še dolgo trkal nanje. Že prej bi morala odpreti druga, da bi sonce ogrelo vse prostore. Stavak Življenje pride skozi odprta vrata je bil jez, za katerim jo je čakala druga zgodba. Dobro je, da je srečala Roka in odprla zapornico. Nič ni ostalo: samo besede, kakšna slika in stare sanje... Morda je celo imela srečo, da se je šel past na drug pašnik.

A to seveda ni edina možnost. Lahko bi se nadaljevalo s srečanjem, pogovorom in na koncu bi z njo odšel domov. To pa ne bi bilo ne verjetno ne resnično.

Navsezadnje sme o koncu vsakdo misliti, kar hoče. Kaj se je zgodilo z Zlatim Panom? Ne moreš ga kar tako odpisati. Če bi bila posebno dobre volje in se ne bi srečala ravno na pokopališču, bi Roku povedala zgodbo o zlati žogi. Ali bi mu kasneje telefonirala. Pomisliti mora, kdaj ga ni doma, da bo »tajnici« povedala zgodbo o tem, kako sta Kristus in Sveti Peter igrala golf.

»Sveti Peter je imel mirno roko in ostro oko, ker je ves čas skrbel za dobro kondicijo: udaril je žogico in jo takoj spravil v luknjo.

Kristus je udaril: žogica je letela daleč, zadela drevo, se od njega odbila in padla pred zajca. Zajec jo je zgrabil in tekel z njo proti igrišču za golf, ko ga je opazil orel. Planil je nadenj, ga ujel in odnesel pod nebo. Zagledal ga je lovec, pomeril in ustrelil. Orel je izpustil zajca, zajec žogico in zakotrljala se je naravnost v luknjo. Sveti Peter se je razjezil:

»Si prišel igrat golf ali se zafrkavaš, gospod!«

Tak zaključek je precej dvoumen in bi ga mogel razumeti, kot da je na koncu vsake igre zadetek oziroma žogica v luknji. Ona pa ne misli tako, zato bi morala tam, kjer orel izpusti zajca in zajec žogico, spremeniti dogajanje in dodati:

»Zlato žogico je potem ujel temni bog. Igral se je z njo in jo izgubil.«

Razen če ni žogica samo prispodoba za zgodbo. Skače gor in dol, dol in gor. Kotali se tudi zgodba. Vse se vrtilo in celo vrata so vrtljiva. Na eni strani jih odpremo, na drugi zapremo. In potem ponovno odpremo. Na koncu zapahujemo.